

Den heliga vägen

Föredrag hos Mariadöttrarna, Heliga Hjärtas Kloster 7-8 dec. 1998
Biskop Anders Arborelius ocd, efter utnämningen till biskop men före biskopsvigningen
(Föredragen är nedskrivna efter bandinspelning)

Föredrag I

Vi ber med påven Johannes Paulus II (1920-2005)

Brunnen förenade mig med dig. Brunnen förde mig in i dig. Det fanns ingen annan bland oss - bara dess djupa sken, skimrande som en klar ögonsten i ett kretslopp av stenar. Den har fört mig in i din blick och innesluter mig i dig.

I Faderns och Sonens och den Helige Andes namn. Amen.

Dessa ord, som vittnar om påvens poetiska och mystiska ådra, får bli inledningstenen till dessa föredrag, då vi skall försöka se på den heliga vägen, som börjar i Faderns hjärta, går ut till Sonens hjärta och binder dem samman i Andens levande vatten, som sedan flödar ut över jorden, i skapelsen, i frälsningen och får sin fullhet i helgelsen. Vi skall börja inom Treenigheten. I Gud själv finns det en väg, en kärlekens väg. Fadern och Sonen ser in i varandras ögon, för att använda bildernas språk. I varandra finner de allt det som mättar kärleken och samtidigt får den att växa, frodas och blomma ut. Gud behöver ingenting utanför sig själv. Hur ofta måste vi inte upprepa det i vår tid? Gud är heligt oberoende av oss. Hans kärlek är fulländad i sig själv, blick mot blick, hjärta mot hjärta.

Ändå är hela detta eviga kretslopp av kärlek också menat för oss. Vi kan aldrig finna oss själva, vår mening och lycka, om vi inte faller till ro här. Varje reträtt och egentligen varje dag skall vi återvända till detta ursprung, detta eviga kretslopp av kärlek. Varje gång vi medvetet ber, är det för att dra oss tillbaka dit. Det är Gud som verkar inom oss, drar oss till sig. Vårt liv går ut på att lära oss att känna igen dessa dragningar. Ser vi tillbaka på vårt liv, kan vi se att dragningarna bli fler och fler, men vi tycker ofta att de sker alltmer sällan.

Ju närmare vi kommer Gud och ju mer vi helgas av nåden, desto mer ser vi också de döda ögonblicken. Därför är det ingen tillfällighet, att de som tycker att Gud är långt borta och lider mest av det är de heliga, som ser dammkornen i sin egen själ och avståndet till Gud. Vi får aldrig förvåna oss över att vi tycker att vi inte har kommit så långt på den andliga vägen. I början tänker vi att vi skall gå med jättekliv, men som Teresa av Avila (1515-1582) säger, går vi då med hönsfjät. Efter ett tag ser vi mer vad som återstår av vägen än vad vi har tillryggalagt. Det ligger helt i sakens natur, eftersom Gud är den oändliga kärleken, den fullkomliga kärleken och bara den är nog för oss. Då kan vi aldrig bokföra vinster utan egentligen bara förluster.

Men också förlusterna är något underbart. Det handlar om askes och botgöring, där Gud tar ifrån oss det som hindrar oss på vägen. Ibland gör det fruktansvärt ont, för vi vill ju gärna vara väl lastade på vår resa. Men när det verkligen gäller är det bra att inte vara för lastad. Gud vill ta ifrån oss det bagage som består av vår egenrättfärdighet, det vi har samlat på oss, våra

lösningar på problemen, våra omdömen om andra, ja, allt det som vi tenderar att identifiera oss med och våra planer. Att helt blottställa sig inför Guds treeniga kärlek är både underbart och fruktansvärt. Mellan dessa två adjektiv pendlar vårt kristna liv på den heliga vägen. I tro vet vi att det är det underbaraste, det bästa, det finaste att blottställa sig inför Guds kärlek, men i vårt vanliga liv erfar vi det ofta som något förskräckligt. Det bränns helt enkelt eller så biter vinden oss i skinnet.

Vår väg tillbaka till Fadern är alltid präglad av korset, vilket inte får förvåna oss, eftersom vi vet att Gud, när han kommer till jorden, måste ta på sig hela den del av verkligheten som vi själva inte kan frälsa. Allt annat är vi kallade att omvandla och förbättra, men det finns en del av verkligheten som vi med bästa vilja i världen inte själva kan frälsa och befria oss ifrån och som Gud själv måste ta på sig. Först är det mycket svårt för oss att acceptera, att vi inte kan göra något åt vårt eget hemliga sår, vår spruckenhet och vårt sårade hjärta. Ändå är det något av det underbaraste i vårt liv att upptäcka, att det just är det sårade, bräckliga och vingklippta som Gud älskar. Han har inte kommit för att knäcka några rör. När han går över jorden knäcker han inte minsta lilla grässtrå utan får det att frodas och växa upp.

Under förberedelseåren för år 2000 är det som om hela Kyrkan försökte gå på den heliga vägen mot målet, mot Treenigheten. Det började med en noggrann samvetsrannsakan, en botgörarvandring, och fortsätter på det mystiska planet. Man har räknat ut att påven 105 gånger har bett om förlåtelse för alla Kyrkans misstag och missgärningar. Det är ett mycket viktigt steg både för Kyrkan och för oss som Kristi brud att erkänna att vi är svaga och syndiga. Vi har brutit mot det mest elementära. På detta område är världen mycket uppmärksam och glömmer ingenting. Naturligtvis kan den förstora upp och missforma och komma med orättvis kritik, men det är viktigt att erkänna felen. Som blivande biskop får jag många råd, som ibland är motstridiga. Men ett råd, som jag har fått från flera och som jag tror är något av Guds röst, är: ”Erkänn alltid den svåra sanningen! Försök aldrig dölja det som har varit fel i det personliga livet och i Kyrkans liv, utan gör det snarare lite värre”. Sanningen i sig är en uppenbarelse av Guds kärlek, och även vår svaghets och synds sanning vittnar i sista hand om Guds oändliga, ömma förlåtelse. Här finns en djup mystisk och också psykologisk sanning. I grund och botten är vi rädda att Gud skall se oss sådana vi är. Det tillhör något av arvsynden. Adam och Eva gömmer sig i lustgården. Jag vågar liksom inte lita på att Gud skall älska mig fast jag är så svag och syndig. Är det då inte bättre att låtsas att jag är någonting annat?

När Kyrkan träder fram inför världen, måste hon ha samma förhållningssätt och våga säga sanningen. Hon vet att världen kanske inte älskar henne så högt. Men hon vet att världen bara kan lära sig att älska Gud genom att se sanningen i ögat och se att inget mänskligt - i Kyrkan finns det ju oändligt mycket mänskligt - är fullkomligt utan svagt, bräckligt och syndigt. Detta tar inte bort Guds kärlek utan får den att stråla fram, något vi gång på gång läser om i evangeliet.

Som blivande biskop får jag också frågan om mitt program. Då skulle jag kunna svara att vi har ett program som har hängt med ända till vår tid och det är evangeliet. I evangeliet ser vi att Guds kärlek dras just till det svaga, syndiga, bräckliga, sjuka och sårade. Men i vår tid förstår man inte längre spänningen mellan den oändliga heligheten, som är Guds och som han vill ge oss del av, och vår mänskliga svaghet. En av de största uppgifterna för oss kristna i vår tid är att försöka peka på paradoxen och dynamiken mellan å ena sidan den oändliga kallelsen, idealet, som helt övergår oss, och å andra sidan vår mänskliga svaghet och syndighet. Att försöka förmedla den grundevangeliska insikten att Gud älskar vårt hjärta, inte

trots att det är så svagt utan just därför att det är så svagt, är en Kyrkans viktigaste men också svåraste uppgifter.

Ett annat av de goda råd jag fick var: ”Var dig själv”. I alla tider får vi höra att vi skall vara oss själva. Men samtidigt skall vi vara heliga. Det är en paradoxal verklighet. Jag är kallad att efterfölja Kristus helt och fullt, men som jag är, på den väg där jag går. Vi får lita på att Kristus verkligen går med oss på vår livsväg och att den väg som han har utstakat fortsätter i vårt liv, från Fadern till Fadern.

Nu närmar vi oss Faderns år med stormsteg. Vi har försökt leva oss in i Kristus-mysteriet och den Helige Ande. Då blir det helt naturligt att vi, som kyrkofäderna sade, inriktas mot Fadern. Ignatius av Antiochia (död ca 115) har en vacker text, där han talar om levande vatten, den brunn inom oss som påven talade om i sin dikt. Där är det som om Andens vatten alltid ropade: ”Kom till Fadern!” Djupt inom oss hör vi hela tiden, tvärs genom alla andra röster, ljud och oljud, ordet: ”Kom till Fadern!” Något av det underbaraste i vårt liv är att upptäcka att bakom alla ljud och oljud, alla ord och tecken erfar vi samma djupa inre dragning: ”Kom till Fadern, återvänd till mig i Kristus!” Paulus använder c:a 167 gånger uttrycket ”i Kristus”. Vi får tro att vi alltid är i Kristus på väg till Fadern. Före tidens början, före skapelsens början, är vi förutbestämda att bli till och leva till Faderns ära och härlighet. Gud skapar oss inte i första hand för vår egen skull utan för sitt eget förhärlikandes skull. Att den djupaste meningen med vårt liv är att vi skall föröka Faderns härlighet är en dimension som är lite svårförståelig i vår tid. Det är egentligen något av det mest otroliga att vi ömkliga, svaga, små stackare kan föröka och ge Gud äran, och att vi inte tar bort Guds ära.

En av syndens mest tragiska konsekvenser är att vi försöker beröva Gud äran. Det ser ofta de icke-kristna tydligare än vi. De ger då inte Gud äran och förhärlikar honom, eftersom de inte ser något av detta i oss. De tycker att vi skymmer blicken på Gud och tar bort honom sådan han är. Ändå tror vi att vi genom frälsningen fogas in i lovsången och att också våra synder kan bli lovsångstoner. Först är det falska toner, när vi kristna försöker sjunga till Guds ära, men genom nåden, genom frälsningen blir det i Kristus en underbar lovsång till Fadern.

På den heliga vägen går vi fram under lovsång även om vi är helt tysta. Även om vi inte tänker på det, är allt vad vi gör en akt av tillbedjan, lovsång och tacksägelse till Fadern, eftersom vi alltid lever i Kristus. Och Sonen förhärlikar Fadern av all evighet och blir människa på jorden för att denna lovsång också här skall bli grundtonen i tillvaron. Det låter riktigt benediktinskt, men det är naturligtvis riktat till alla kristna. Var och en har dock sitt sätt att läsa partituret. Det är samma lovsång och samma melodi, men vi har olika instrument i orkestern. Det benediktinska livet är mycket inriktat på den medvetna lovsången, medan karmeliterna kanske mer betonar de tysta ögonblicken mellan sångerna. Så småningom upptäcker vi, att det finns olika sätt att delta i lovsången. Några går bara med och bär instrument. Varje människa och varje sätt att leva är något som ytterst sett är till för att föröka Guds härlighet här på jorden. Ändå måste vi säga att vi inte kan tillfoga något, för Gud är i sig själv den fullkomliga härligheten och skönheten. Men han vill att skönheten skall återspeglas och få sitt eko här på jorden. Vi går på den heliga vägen oavsett vad vi gör, hur vi känner oss, vad det får för resultat och hur det märks utåt.

Sedan får vi akta oss så vi inte ber till de tre helgonen: Sankt Byråkraticus, Sankta Effectivita och Sankt Mechanicus. Även om vi inte ägnar dem vår lovsång och vördnad kan de smyga sig in. Vi vill se om vår lovsång blir effektiv och om folk jublar. Vi lever i ett klimat där man genast vill se resultat. Man vill genast göra utredningar där alla problem blir lösta. Men de blir

de inte. Varje utredning orsakar nya problem, svårigheter och frågeställningar. Sankt Mechanicus ställer till små spratt. Bara man försöker koppla ett telefonsamtal vidare, försvinner det lätt under vägen. Vi kan i vår lovsång aldrig riktigt räkna med den här dimensionen som annars är så framträdande i vår tid.

Vi tror istället på den eviga gratuiteten. Allt är vad det är. Att vara sätts framför att göra. Vi tillber Gud även om det aldrig märks, syns, luktas eller får några följder. Här ligger det kontemplativa livets styrka och storhet. Faktiskt är det ingen tillfällighet att det i vår tid, i vårt samhälle är många som instinktivt anar att det kontemplativa livet är ett Andens motgift mot de tre i och för sig trevliga personerna. Men om man sätter dem i högsätet, blir de odrägliga. Om de får vara med i bakgrunden kan de vara till hjälp. Det får inte minst jag ta till i framtiden. Jag kan inte helt stänga ute Sankt Byråkraticus, Sankta Effectivita och Sankt Mechanicus. Dessa delar av vår verklighet kan vi inte bara föraktfullt se ner på. Vi får akta oss för en viss självgodhet i det kontemplativa livet, där vi säger oss själva ha kallelser, medan andra är alltför världsliga.

Vi måste ständigt vara på vår vakt på den heliga vägen. Vi kan aldrig bokföra goda resultat, utan vi får alltid ödmjukt i självkänedom och utblottelse gå vidare på den heliga utblottelsens väg. Vi får inte glömma, att när denna väg når jorden, när Gud blir människa, är det i total utblottelse. När Kristus kommer till jorden står han verkligen som en tiggare inför den verklighet som vi sammanfattar i de tre personerna. Vad Jesus åstadkom på jorden rent mänskligt sett var ett heligt misslyckande, en total utblottelse och en död i vanära. Här finns inga vinster att motta utan bara den totala fattigdomen och utblottelsen. Ändå var det detta som frälste världen.

Vi vet att det är så, men i vårt eget liv är det så oerhört svårt att se, att här handlar det om nåd och frälsning. Jag får återvända till Fadern i all min fattigdom, i allt mitt elände. Vi har många gånger hört berättelsen om den förlorade sonen, men när eländet verkligen drabbar vårt hjärta är det som om vi inte riktigt kan förstå. När jag är som allra mest nedtryckt, fattig, i främmande land och inte ens har de smulor som svinen hade att äta, är det som orden ”Kom tillbaka till Fadern, återvänd!”, blir verklighet. När jag är som allra mest ömklig och tycker att jag inte kan visa mig för någon, sätter Fadern ringen på min hand. Det får jag också tänka på, när jag får biskopsringen. Gud kallar oss just i vår fattigdom, svaghet och otillräcklighet. Han ger oss sina gåvor, inte för att vi har presterat något, utan för att han är den oändliga godheten, den aldrig sinande brunnen. Vi får alla sådana ögonblick i vårt liv när vi tycker att vi inte duger någonting till, när allt ligger i spillror och när vi tycker att alla vänder oss ryggen. Vi kan märka att just då sätter Gud ringen på vårt finger och slaktar gödkalven för oss. Då hör vi tydligare än någonsin orden: ”Kom till Fadern!”

Det gör vi eftersom vi lever i Kristus och eftersom han vill dela sitt inre Abba-förhållande med oss. Ingenting kan hindra den trinitariska kärleksrelationen att fortsätta. Anden väcker oss ständigt genom sitt fördolda rop: ”Kom till Fadern!” Ibland är det viktigt att rent konkret försöka lyssna in det här. När jag var yngre försökte jag ibland få in Vatikanradion. Det var inte alltid så lätt och var beroende av väder och vind. Då hörde jag ibland en liten, svag röst. Det var ofta ”Hell dig Maria” jag hörde långt bort i fjärran. Det var det jag ville höra och få in och då måste jag spetsa öronen. Så får vi också göra i det vanliga livet. ”Kom till Fadern!” kan vi höra bakom vindens sus. Vi kan höra det också tvärs igenom de hårda och kritiska ord vi får höra från utomstående. Bortom ljud och oljud, bakom allts slags ord, får vi höra ordet ”Kom till Fadern!” Kristus, som alltid är Faderns Ord, kan skina igenom de andra orden. Att girigt ta tillvara på detta är något av det viktigaste för oss.

Jag märker redan nu, när jag på bara några veckor har fått ett helt nytt liv, att det under de stunder av tystnad som finns t.ex. på tåget är som om tystnaden blir mer fullmättad. Ju mindre man har av tystnaden rent kvantitativt, desto mer kvalitativt kan det bli. Gud överger oss inte, även om vi tycker att vi har det besvärligt. Även om vi på olika sätt kan tycka att vi får gå korsets väg, får vi just det vi behöver. Vi får höra ”Kom till Fadern!” även när telefonerna går varma som på biskopsämbetet och faxmaskinerna piper. Vi kan också se på det inre planet. När vi känner oss prövade, bortglömda och oförstådda, kan vi tvärs igenom allt detta höra denna späda men obetvingliga stämma ”Kom till Fadern!” Återvänd till honom! Fastna inte på vägen! Fastna inte i snön på vägen utan kom till Fadern!

Hela tiden måste vi vara medvetna om att vi går på den heliga vägen, att vi inte bara är hänvisade till oss själva. Augustinus (354-430) säger: ”Gud söks för att bli funnen med större ljuvlighet. Han blir funnen för att sökas med större iver”. Här ser vi något av det kretslopp som består av sökande och finnande. Vi söker Gud. Då finner vi honom och vi får denna ljuvlighet, hur vi än erfar den. Då måste vi söka honom ännu mer. Vi kan inte säga, att nu räcker det. Nu har jag fått det jag behöver och nu nöjer jag mig med det. Istället går vägen vidare. ”Ingen har vadat mot en strand och nått den”, säger Johannes av Korset (1542-1591). Vi kan inte säga att nu är vi här och har funnit det vi sökte. Nu kan vi slå oss till ro och njuta av det vi har. Nu är vi ödmjuka. Naturligtvis säger vi det inte riktigt så, men vi kan halvt omedvetet tänka att nu får det räcka. Nu har jag försökt samla mig i alla år, men det har inte hjälpt så värst mycket. Nu kan jag i alla fall sitta i lugn och ro, koppla av och slå mig till ro. Det är så lätt att fastna på den heliga vägen. Men då hör vi något som påminner oss om att bryta upp, gå vidare och inte fastna på vägen. Ingen har vadat mot en strand och nått den. Vägen går vidare. Vi kan aldrig säga att nu är det färdigt, eftersom rösten hela tiden ropar: ”Kom till Fadern!” Gå ut ur ditt land! Lämna dig själv, avstå, försaka dig, ta ditt kors på dig! Gå in till det okända!

Adam av Perseigne (ca 1145-1221), en cisterciens från 1100-talet skriver: ”*Trinitas amica silentii*”, Treenigheten är tystnadens väninna. I Treenigheten råder en djup inre tystnad som samtidigt är mättad med det eviga Ordet. Vi kan inte förstå hur det samtidigt kan vara helt tyst och samtidigt ljuda ett evigt Ord, även om vi ibland kan erfara att vissa ord säger mer än själva ordet eller att en tystnad förmedlar en djupare insikt. På det djupa planet går ord och tystnad in i vartannat. Det är också en trinitarisk sanning. Det eviga Ordet föds alltid ur Faderns tystnad. Om Sonen uttrycker den verklighet som vi kallar ord, uttryck och mening, så uttrycker Fadern det tysta, oförklarliga och bottenlösa. När vi går in i Faderns år är det viktigt att respektera den heliga tystnaden. Ibland glömmar vi bort skillnaden i ton mellan Fadern och Sonen. Vi har ingen egen högtid, då vi firar Fadern, men det ligger naturligtvis i hans väsen att det är så. Han sänder ju Sonen till jorden för att vi i hans mysterium skall fira liturgin. Fadern håller sig alltid bortom det vi kan uttrycka, formulera och fira. Samtidigt är han alltid med och vi är alltid på väg till honom.

Sonen talar bara om Fadern. Han visar oss Fadern, men han gör det på sitt sätt. Det märker vi inte minst i liturgin. Alla böner är nästan utan undantag riktade till Fadern, *ad Patrem*, men i Sonen. Fadern visar sig inte själv, men han blir tydlig i Sonens anletsdrag. Den dynamiken ser vi så tydligt i evangeliet och den hjälper oss att lära känna Fadern. Att vi inte nödvändigtvis behöver måla ett porträtt av Fadern är något som är viktigt för evangelisationen och förkunnelsen. För många människor är det svårt när man försöker göra Fadern alltför tydlig. Vi behöver bara tänka på alla de psykologiska komplex många människor har när det gäller fadern. Därför måste vi betona att Fadern är oändligt mycket mer än allt vad vi kallar fader på

jorden. Det är något så stort, så bottenlöst att vi liksom inte på samma sätt kan ha en bild av Fadern som vi har av Sonen. Sonen har ju blivit kött, blivit människa. Men Fadern har aldrig blivit människa. Fadern har heller aldrig sänts ut över jorden som Anden har gjort. Därför får vi respektera den djupa tystnaden, den bottenlösa Faders-godheten, som alltid möter oss genom Sonen.

Kanske vi kan säga att just den tysta, ordlösa bönen är den stora lovsången till Fadern. Vi måste helt enkelt tystna i tillbedjan. Inför de olika personerna i Treenigheten antar bönen lite annorlunda tonarter. Naturligtvis är all bön inriktad på Treenigheten. All bön sker i Treenigheten och för dess skull, men olika former av bön, olika sätt att be, hjälper oss att ana någonting mer om Treenighetens personer. Det blir mycket tydligt när den gäller den Helige Ande, men också när det gäller Fadern. Vi har den djupa, mättade tystnad, där livet svämmer över, men som vi inte riktigt kan beskriva. Samtidigt sker all bön i Kristus, för vi kan aldrig renodla personerna och t.ex. säga att nu skall jag bara bry mig om Fadern. Vi får inte uppfatta Faderns år på så sätt, att nu har vi hållit på så mycket med Kristus och den Helige Ande, att det nu är tid att bara ägna sig åt Fadern, Då har vi inte förstått ömsesidigheten och dynamiken i Treenigheten. Vi talar ju alltid till Fadern, men genom Jesus Kristus, genom honom, med honom och i honom.

Under hela vår vandring på den heliga vägen försöker vi bibehålla i minnet att denne Gud alltid är med oss. Vi kommer från honom. Vi är på väg till honom och han går med oss i fördold gestalt på vägen. Bakom allt det vi är med om på vår resa kan vi ana hans kärlek och ömhet även om den, som vi tycker, uppträder i förklädnader som kan vara både obehagliga och oväntade. Hela tiden får vi höra: ”Kom till Fadern!” Cyprianus (ca 200-258) säger, att vi ber ju inte Fader min utan Fader vår. Detta sker emedan enhetens Mästare ej ville att bönen skulle bli en privatsak, så att var och en skulle bedja endast för sig själv. Han ville att var och en skulle be för alla emedan han upptagit oss alla i enhetens gemenskap.

Här ser vi alltså en annan aspekt av bön. Vi ber inte Fader min utan Fader vår. Vi ber inte som privatpersoner utan som en del av Guds folk. Det finns en parallellism, som är mycket tydlig i det Andra Vatikanconciliets texter, mellan Treenigheten som gemenskap och Kyrkan som gemenskap. På den heliga vägen ber vi som gemenskap, som folk, som en grupp pilgrimer. Det hjälper oss att gå vidare, att inte fastna i vår lilla svårighet utan också ta del av varandras rikedomar och insikter. Det är ganska självklart för oss katoliker att det är så. Men när det hakar upp sig är det ofta för att vi har glömt bort det. När jag har fastnat i mina små privatangelägenheter, är det inte så lätt att tro, att det jag ser som min stora börda också är en hjälp till de andra, för då får de chans att hjälpa mig att bära bördan. När jag har det svårt och det hakar upp sig i mitt liv, ger jag de andra den stora möjligheten att öva kärlekens gärningar. Om alla säger att de klarar sig bra, blir det ingen möjlighet för de andra att visa kärlek. Det är faktiskt en av de största kärleksgärningar vi kan göra varandra att visa att vi behöver de andras hjälp. Jag ser inte de andra bara som konkurrenter utan som några som kan hjälpa mig på vägen.

Jag besökte en gång Josefssystrarnas ålderdomshem på Fyn. Systrarna berättade att här hade alla någon skavank. Någon kunde inte gå. Någon annan kunde inte höra, se eller skriva. Men tillsammans gick det ganska bra. Det den ena inte kunde, det kunde den andra. Så de klarade sig ganska bra ändå. Det är en vacker bild av Kyrkans gemenskap. Alltid kan man någonting och alltid är det någon annan som inte kan det man själv kan. Då får man se det som Guds gåva. Så är det också i den lovsång vi får sjunga på den heliga vägen. En kan sjunga en ton. En kanske bara kan kraxa lite. Men när detta fogas samman blir det en fungerande lovsång.

Man rör sig i alla fall framåt, även om det ibland är som i den berömda processionen i Echternacht, där man tar två steg framåt och ett bakåt. Man kommer i alla fall lite framåt. Vi får tro att det liv som är vårt, med de svårigheter och begränsningar vi har, är den heliga miljö där vi möter Gud och får tjäna honom. Det är där vi hör ropet ”Kom till Fadern!” Det skär genom allt det andra. Genom alla ord vi hör och genom allt som sker får vi försöka höra orden ”Kom till Fadern! Återvänd till honom! Glöm inte att i sista hand är det alltid Fader vår vi får be!

Paul Claudel (1868-1955) har en vacker text, där han säger att i varje människa, hur fördärvad, ytlig och syndig hon än kan vara, finns det innerst inne en punkt som alltid ber Fader vår. Djupt inom oss, även hos den största syndare och mest förhärdade människa, finns det en svag eller egentligen stark punkt där vi ständigt hoppas, att det kanske ändå är sant att det finns en Fader som står och väntar på oss vid vägen. Hur svårt vi än tycker det har varit, finns det alltid inom oss en öm punkt. Ordet öm kan vi förstå i två bemärkelser. Öm är något som gör ont, men ömhet är också ett uttryck för Guds kärlek. Det finns något som drar oss tillbaka till Fadern. Det är denna ömma punkt vi alltid får vårda som vår största värdighet. Fadern fortsätter att älska oss och dra oss till sig och allt som sker uttrycker att Guds försyn verkligen är det ständiga klimat där vi lever, vare sig det är snöstorm eller vårvindar. Guds nåd och Guds sanning bryter igenom allt annat, alla ord.

Gud bryter igenom och han förmår genom sina ord väcka oss till insikt och till liv. Ibland är det på ett som vi kan tycka ganska tragiskt och smärtsamt sätt. Men ändå får vi tro att Gud vill vårt bästa, att han verkligen vill kalla oss tillbaka till sig. Kom tillbaka! Kom hem! Återvänd till Fadern! Lämna det invanda, det själviska! Lämna grisarna och kom tillbaka till mig, säger han till den förlorade sonen. När han sätter ringen på vårt finger och slaktar gödkalven, får vi tro att vi får längta efter ännu mer. När vi tror oss vara hemma och har fått både ringen och gödkalven, är det för att vi skall längta ännu mer efter honom. Helighetens väg har ingen slutpunkt här på jorden. Vi måste befrias från illusionen att vi nu är framme, kan slå oss till ro och hålla till godo. Nej, vi får inte hålla till godo. Vi får ta emot i tacksamhet, men vi måste längta efter ännu mer levande vatten.

Den Helige Ande är också det ”heliga missnöjets” ande. Missförstå mig nu inte! Missnöjet är något som hör till själva arvsynen. Folk är missnöjda med nästan allting. Det hör till konsumtionssamhällets mentalitet att man skall vara missnöjd, för då köper man något nytt. Vi skulle kunna säga att genom nåden kan också missnöjet bli frälst. Vi får inte slå oss till ro med det som Gud har gett oss, utan vi får tro att vi får längta efter ännu mer eller rättare sagt längta efter honom ännu mer. Det är inte gåvorna, bönetillståndet eller själstillståndet vi skall längta efter utan Gud själv och han är större än allt annat. Vi tror att det skall återspeglas i Kyrkans liv här på jorden, att vi här får både det vi behöver och att vi får längta efter ännu mer.

Jag vill till sist citera en text av den engelske kardinalen Manning (1808-1892) som här och nu kan ge oss några tankar att begrunda.

”Hos oss är Kyrkan både gammal och ny. Vi är bara en handfull, men avskilda från världen, från hoven och från den korrumpierande atmosfär som världslig överhöghet och världsligt beskydd innebär. Kyrkans sanna beskydd ligger i hennes egen självständighet, och hennes sanna makt är hennes egen frihet. Vi är herdor för en hjord som härstammar från martyrer och bekännare och deras iver är inte utdöd bland deras avkomlingar. I särskilt hög grad är vi de fattigas herdor, för de rika har gått sin väg och Englands stora rikedom ligger i händerna på

dem som inte känner oss. Men det var vår gudomlige Mästares lott att leva bland de fattiga, och att få dela hans lott är ett tecken på hans omsorg. Vi är inte bara de fattigas herdar utan fattiga själva. Fattigdom är det tillstånd som prästerskapet lever i, i detta det rikaste av alla rikena på jorden. Vi är här sammanlänkade i ömsesidig kärlek och tjänst. Vårt folk är förenat med oss i generös kärlek och ömsesidig tillit och våra präster är förenade med varandra och med sina biskopar. De är förenade med varandra genom brödrakärlekens band som är lika fasta om inte fastare än de som finns i någon annan del av den katolska enheten. Om alla dessa ting är för oss, vad kan då vara emot oss?"

Föredrag II

Vi skall se på det mysterium som vi kan kalla Andens och Kyrkans, brudens mysterium, och som Maria illustrerar.

Vi börjar med Ingemar Leckius' (1928-2011) ord:

Hjälp oss att bli dina medskapare. Lär oss att så livsfrön i öknar och tundror. Lär oss att förvandla jorden och inte utplundra den, föröka skördarna och inte förgifta den. Låt upptäckterna tjäna befrielse och broderskap, inte främlingskap och förtryck. Och eftersom tiden är kort, nästan ute, tänd en explosion av kärlek så att din Ande verkar allt i alla. I Faderns och Sonens och den Helige Andes namn. Amen.

Vi skall se lite på den explosion av kärlek som den Helige Ande förmedlar till oss i Kyrkan i nåden, i tron, i bönen och kanske inte minst i hoppet. Det vi kanske mest måste ta fasta på är att den Helige Ande är hoppets vind, att han mildt men bestämt vill föra oss in i Treenighetens fullkomliga kärlek. Allt det vi säger om Kyrkan och Maria, om bönen och nåden, vill avspegla att vi alla är menade att förvandlas av den explosion av kärlek, som också berör skapelsen, jorden. Det är inte bara ett strikt andligt fenomen. I kristendomen är det ett grundtema att Ordet har blivit kött. Gud har blivit människa för att han skall beröra allt skapat med sin nåd. Ingenting är utanför. Explosionen av kärlek berör allt och alla. Typiskt för vårt katolska sätt att se är att vi verkligen tar på allvar att Ordet blev kött. Vi skulle kunna säga att utanför Kyrkan är det snarare tvärtom: köttet blev ord. Orden tenderar att skymma verkligheten, att få oss att fastna i tolkningar, i olika bilder och dimridåer som döljer verkligheten.

Explosionen av kärlek har sin ständiga upprinnelse, sitt ständiga hem, Treenighetens sköte. Anden förmedlar bara vad han är i föreningen mellan Fadern och Sonen. Anden kan bara ge oss det som han får av Faderns och Sonens gemensamma kärlek, ja, han är det gemensamma. Han binder ihop Fadern och Sonen. Han vill också binda oss till dem och till varandra. Detta ger oss del av explosionen av kärlek.

Men nu är det så med alla ord att de å ena sidan kan peka vidare på verkligheten men å andra sidan också ge oss vissa bilder och tolkningar som inte är riktigt rätta. Ett uttryck som explosion av kärlek kan vi förstå som en känslöexplosion och då glömma bort att explosionen av kärlek ofta är torr som fnöske. Men är den torr som fnöske kan den också börja brinna. Verkligheten är alltid större än orden. Att trosakten når fram till saken är en katolsk princip som Thomas av Aquino (ca 1225-1274) har satt på pränt. Trosakten gäller inte bara det som kan utsägas. När vi säger att vi tror på Gud och på Treenigheten, tror vi på Gud sådan han är i sig själv. Orden och begreppen leder oss vidare men uttömmar aldrig verkligheten. Det är ofta

i luckan mellan ord och verklighet vi befinner oss, och det gör att vi har svårt att riktigt uttrycka vår tro, vår kärlek och vårt hopp. Vi förstår det inte riktigt. Det är hela tiden något större. När vi försöker fånga in det i våra uttryck, känslor, begrepp är vi lite handfallna. Det hör med till tron att vi på något sätt måste stå där och bara gapa av förundran.

Explosionen av kärlek erfar vi ofta som om vi inte hade någon kärlek, att vi är blottställda, fattiga. Den Helige Ande erfar vi ofta som en slags tomrum, som något vi har förlorat. Det har vi hört många gånger på olika sätt, men när vi väl befinner oss där, är det liksom alltid något nytt och okänt. Vi förstår inte vår situation eller vi förstår inte Kyrkans situation, för det utspelar sig ju på olika nivåer, både på det personliga planet och på det gemensamma, kollektiva planet. Kyrkan är på något sätt alltid hemlös här på jorden. Och vi som Guds folk hör aldrig riktigt hemma här på jorden, och ändå skall vi stå här med fötterna stadigt planterade på den östgötska eller skånska myllan. Vi är inte riktigt hemma här, eftersom vi har vårt hem hos Gud i himlen. Explosionen av kärlek erfar vi ofta som en slags främlingskänsla, både inför jorden och inför himlen. Ännu är vi inte riktigt hemma i himlen, och på jorden kan vi aldrig få en varaktig stad.

Ändå har Ordet blivit kött här på jorden och talar till oss genom det jordiska, men alltid i Andens kraft och då leds vi alltid vidare. Denna andliga paradox märker vi på otaliga sätt i vårt liv. Men innan vi riktigt har förstått och kunnat sätta kött på benen tycker vi att vårt liv är obegripligt. Vi förstår inte vår egen situation. Vi förstår inte Kyrkans främlingskap på jorden. Det är den Helige Andes stora uppgift att öppna våra ögon och vårt hjärta, så att vi börjar ana att vi är pilgrimer här på jorden och samtidigt kallade att förmedla explosionen av kärlek.

Det är Kyrkans och den kristnes stora uppgift att ge jorden det som inte jorden har i sig själv, att ge den ett supplement av själ för att uttrycka oss med mystikernas och poeternas ord. Vi skall ge jorden, världen, det som den mest behöver men minst vill ha. Det gäller även det stycke värld som finns i vårt hjärta. Det handlar om det mysterium som ryms i den obefläckade avlelsen och handlar om den fullkomliga utkorelsen, evigheten, den fullkomliga kärleken, kontempletionen. Det finns många ord som uttrycker delaktigheten av Guds natur (2 Petr 1:4). Det är Guds stora gåva, hans explosion av kärlek, som vi alla instinktivt längtar efter. Alla människor har en slags nostalgi efter himlen, eftersom de är skapade till Guds avbild.

Men denna nostalgi, denna hemlängtan kan fastna på halva vägen. Klassiskt är att man missuppfattar vad hemlängtan till himlen är och tror att himmelriket innebär att ha så mycket som möjligt i sina lador. Men efter en tid blir man trött på det. En annan baksida av hemlängtan till Gud är att man söker makt eller sexuell tillfredsställelse. Att försöka hjälpa människor att förstå att de aldrig här på jorden kan finna fullheten är Kyrkans stora uppgift. Det är något som i olika grader ofta missförstås, inte tas emot och avvisas. De icke-kristna förstår ofta inte vad det är tal om. Men också många kristna fastnar på halva vägen. Här ser vi hur djupt arvsynden, motståndet, trögheten sitter i alla själar. Alla Kyrkans lemningar är också präglade av arvsynden. Det gör att explosionen av kärlek är så svår att förnimma.

Här behöver vi bara titta oss själva i spegeln. Det finns motstånd, tröghet och oförståelse i vårt hjärta. Vi är ännu inte den helt rena bruden, som bara står där och låter sig bli förtärd av Andens explosion av kärlek. Vi vill så mycket annat och fastnar vid så mycket annat på vår pilgrimsresa. Jag hörde nyligen några som hade varit i Lourdes. De sade att de första dagarna var de mer tagna av plastmadonnor och allt annat som såldes. De fastnade först vid utanverket. Men så småningom var det som om de mer och mer förstod vad saken gällde.

Bakom utanverket finns innanmätet. Redan här på jorden kan vi i vår svaghet och fattigdom ta emot kärlekens explosion.

Här är det ofta Jungfru Maria som hjälper oss på ett mycket konkret och mänskligt sätt att se vad det rör sig om. I henne har vi den stora garantin för att Ordet blev kött. Vi kan aldrig bortrationalisera Maria från trons värld, för då riskerar vi genast att vända ”Ordet blev kött” till ”köttet blev ord”. Då blir kristendomen idéer, tolkningar och livsåskådningar som kan vara hur fräsiga och fräna som helst, men är något vid sidan om. Kyrkofäderna har gång på gång betonat att Maria är den som garanterar att trons äkthet bevarats, att Ordet verkligen har blivit kött och att Andens explosion av kärlek har tänts på jorden. Hon hjälper oss både på lärans plan genom att bevara tron obefläckad och på den personliga pilgrimsvägens plan, så att den heliga vägen både som Kyrkans lära och som vår personliga livsväg till Gud bevaras ren och oförvanskad. Det är viktigt för oss att se den obefläckade avlelsens mysterium i det perspektivet också, inte minst i ekumeniska sammanhang. Det har verkligen med Kyrkan att göra.

Det finns ett tydligt samband mellan Maria och Kyrkan, även om vi katoliker inte alltid så genomgående har betonat detta samband. Andra Vatikankonciliet (1962-1965) försöker medvetet sätta in Maria i Kyrkans mysterium. Det fanns en debatt, när man skulle skriva om Maria, om hon skulle ha ett eget dokument eller infogas i dokumentet om Kyrkan. Vissa sade att för att ära Maria måste man ge henne ett eget dokument och helst ville man ha en ny dogmförklaring om Maria som nådens förmedlarinna eller medåterlöserska. Andra sade däremot att det bästa sättet att ära Maria var att knyta henne allt fastare till Kyrkans mysterium. Den senare linjen segrade, och resultatet har vi i *Lumen Gentium*: För att vi skall förstå såväl Maria som Kyrkan måste vi se dem bägge i Andens ljus, i Andens explosion av kärlek. Isolerar vi Maria kan vi tycka att hon då blir större, men då blir synen på frälsningen, helgelsen och Kyrkan fattigare, för då står Maria liksom vid sidan av och tittar på. Hon är då inte själva hjärtpunkten i Kyrkans mysterium, i vår syn på helgelsens väg. Sedan är det en annan sak att titeln medåterlöserska eller nådens moder faktisk implicit just innebär att hon är Kyrkans moder, Kyrkans hjärta. Det är där återlösningen kommer till oss och förvandlar oss.

Efter ett koncilium brukar det ta några hundra år innan man riktigt har smält dess budskap. Det Tridentinska konciliet (1545-1563) fick man smälta ända till det Första Vatikankonciliet (1868-1870). Sedan gick det lite fortare mellan det Första och det Andra Vatikankonciliet, men det berodde på att det Första Vatikankonciliet egentligen aldrig blev riktigt avslutat på grund av politiska svårigheter. Det är därför viktigt att se Första och Andra Vatikankonciliet som en helhet. Man säger ibland att det Första Vatikankonciliet var påvens och prästernas koncilium, medan det Andra var biskoparnas och lekfolkets. I Kyrkan måste vi se hur allt detta hör ihop i Andens ljus. Svårigheten i vår tid är att vi har så bråttom. Allt skall gå så fort och allt skall ändras. Allt skall bli precis efter tycke och smak. Men det är ett faktum att Kyrkan behöver tid på sig för att smälta sin egen verklighet.

Det mysterium som vi kan kalla Andens och brudens mysterium står i centrum för dogmutvecklingen och för Kyrkans meditation, vilket vi ser under 1800-talet genom Mariadogmerna och i synen på påven. Allt hör ihop och måste berika vartannat och verkligen genomsyra oss. Det har alltså med oss att göra, med vår kallelse till helighet, för vi blir ju bara heliga i och genom Kyrkan. Den insikten har vi lite förlorat i vår tid som är så extremt individualistisk. Vi glömmer bort att vi får allt genom Kyrkan. Tron, hoppet och kärleken kommer inte som enskilt adresserad post till oss, utan det kommer c/o Kyrkan. Vi får aldrig glömma att min personliga situation, tillväxt, och kallelse inte i första hand är min utan vår.

Det är lite svårare att ta till sig för oss svenskar, där individualismen och det väldigt extremt personliga ligger i kulturen. Vi har en mängd ensamvargar. Någon har sagt att vi har en speciell typ svenskar som just betonar det personliga och individuella. Man brukar då peka på de stora svenskarna Dag Hammarskjöld (1905-1961), Raoul Wallenberg (1912-1947) och Olof Palme (1927-1986). Vad man än tycker om dem är de en speciell typ. De står på något sätt lite ensamma, oförstådda. De har ett väldigt patos. De engagerar sig väldigt, men det tragiska är att de är så ensamma och att de inte alltid befruktar gemenskapen. De står lite vid sidan av, mer eller mindre oförstådda.

Dag Hammarskjöld blev helt missförstådd när hans "Vägmärken" kom ut i Sverige, medan man i andra länder kanske förstod honom lite bättre. Ändå är han typiskt svensk med det lite eremitiska draget. Han går i fjällen och mediterar. Men det har liksom aldrig befruktat den svenska andligheten. Det är lite tragiskt att man då ofta söker sig till det exotiska, till ökenfäderna, ja, till buddhismen. Man har en viss tendens att söka näring på tryggt avstånd. Intresset för Hildegard av Bingen (1098-1179) har ökat. Det är naturligtvis mycket positivt att man tar henne som modell. Men man tar gärna någon som är lite långt borta i tid och rum, för att det inte riktigt skall brännas. Då kan man ju tolka in lite vad man själv vill.

Att ordet blev kött är något man har svårt för på svensk botten. Att köttet blev ord är mycket lättare. Det gör att dylika stora personligheter hänger lite i luften och är lite isolerade ensamvargar. Vi kan tänka på ett så belastat ord som den "svenska folksjälens", som kom med reformationen. Här finns en slags nostalgi tillbaka till det typiskt katolska: till gemenskapen, till Kyrkan, men det är som om man liksom inte tar fram det. Man längtar efter det andliga, men man vill ha det på lite tryggt avstånd. Det gäller ökenfäderna, Hildegard och österländsk meditation. Då kan det aldrig riktigt befrukta det vanliga livet som man lever i Sverige. Det blir lite turist- eller nomadspiritualitet. Man åker ut i öknen och njuter av det andliga. Sedan kommer man tillbaka, men det kan aldrig riktigt slå rot här.

En av den Katolska Kyrkans stora uppgifter är att visa att det i den östgötska myllan är möjligt att leva av Ordet som blev kött och att Andens explosion av kärlek kan äga rum också här. Vi ordensfolk är inte bara arkeologiska fynd, som man får beundra på avstånd eller reta sig på. Vi kan ibland erfara att man tittar storögt på oss, inte med förakt men med förundran. Man ser oss inte som några som går här på jorden utan som några som svävar lite ovanför. Vi får visa att vi går med svenska pampuscher här på jorden och verkligen försöker göra "Ordet blev kött" till verklighet. Kanske tiden är mogen att på olika sätt också ta det ansvaret. Det är faktiskt ett ansvar för själarnas frälsning vi har som Kyrka och som kommunitet. Risken finns att vi skapar oss en liten sfär vid sidan om. Flyktvägarna är oändliga både i Kyrkans liv och i vårt personliga liv. När vi ställs inför Andens explosion av kärlek med alla dess villkorlösa krav, är det så lätt att säga: "Ja, men inte just nu. Nu är det så mycket att göra".

Ändå ger sig den Helige Ande inte. Ingen är mer envis än han. Här ser vi verkligen att Gud inte släpper oss. Han ger oss ständigt en påminnelse. I Jungfru Maria ser vi det så tydligt. Hennes ord "*fiat*" kan vi aldrig riktigt komma ifrån. Vi kan alltid som hon säga "*fiat*". Det är en bön som passar till allt, även om vi inte alltid förstår det. Skulle vi veta vilka implikationer det medför, skulle vi aldrig våga uttala det. Vi får tro att ordet "*fiat*" är något av ett grundord i "Ordet blev kött". Maria säger "*fiat*". Hon uttalar det ordet, och då blir Ordet kött i henne. Sonen är ju Amen till Fadern. Det latinska ordet "*fiat*" heter på hebreiska *amen*. På svenska säger vi "ja". Vi talar om den stora bejakelsen av Guds verklighet. Vårt gudsvigda liv är egentligen bara ett försök att i allt säga "ja" till Gud. Vi måste genast säga att det är ett försök. Ingen av oss vågar säga att vi alltid säger "ja" till Gud. Det kan vi inte riktigt sanningsenligt

säga. Vi måste i ödmjukhet, självkänedom och syndaånger erkänna att vi aldrig riktigt kan tala rent. När vi säger vårt ”*fiat*” kommer vi alltid att stamma lite eller harkla oss.

Här på jorden får vi acceptera att allt är sprucket, brustet, men just därför behöver vi Maria som den Obefläckade, den Utkorade. Hon är den enda som kan tala rent på sitt språk. Det är hennes stora uppgift att vara denna underbara ikon. Hon är det också som Kyrka och som hopp för oss. Eftersom den Helige Ande är hoppets vind hjälper han oss att hoppas på den dag när vi också skall kunna tala rent. Här på jorden kommer det alltid att vara lite bristfälligt, och först i himlen kan vi tala utan accent. Här är vi alltid lite präglade av syndens accent, något som världen förstår och gläder sig åt, samtidigt som den sörjer. Det är det märkliga. Världen längtar efter helighet, ibland mer än vi. Att det är så blir man ibland förvånad över när man möter människor. De sörjer ibland mer än vi när vi kristna misslyckas med att förmedla helighet. Innerst inne finns en nostalgi efter himlens helighet i alla människor. Ingen ser ju snabbare inkonsekvensen i vårt kristna liv än våra icke-kristna vänner eller fiender. Då är de också våra bästa vänner, skulle vi kunna säga.

Andens explosion av kärlek är alltså något som egentligen alla människor längtar efter. Man ger det olika namn och benämner det på olika sätt. Men det måste finnas med i allt mänskligt som en dold längtan. Här gäller det för oss att se att detta redan är förverkligat i Jungfru Maria. I henne ser vi Andens explosion av kärlek. Också vi är kallade till det, och som gudsvigda har vi egentligen bara vigtt oss till att gå den heliga vägen. Men vi går den i köttet, i svagheten, i ömkligheten och upplever därför svårigheter och bekymmer. Vi glömmer lätt det viktiga och fastnar och plockar blommorna, som Johannes av Korset säger, och behöver dras in på nytt i explosionen av kärlek.

Men hela vårt ordensliv, hela vårt sakramentala liv och hela vårt böneliv sker egentligen på den djupa nivå, där det redan är verklighet. Något av oss är redan framme och det får vi inte glömma. Genom vårt dop, som fördjupas genom konfirmationen, men också genom ordenslöftena, är vi redan helt vigda åt Gud och hans kärlek. Denna fasta punkt, denna heliga punkt är det så viktigt att glädja sig åt och bejaka. Det är här något av vår andliga sundhet ligger, om vi nu får använda ett sådant uttryck, att vi verkligen bejakar att vi är vigda till Gud och tillhör honom. Från Guds sida är gåvan redan fullkomlig. Det är lite svårt att förstå för oss kristna, som är smittade av den ”lutherska bacillen”, av synen på syndafördärvet. Här är det mycket viktigt att försöka se klart. Det finns här något äkta och gott också: en fundamental ödmjukhet, en insikt i mänsklig bräcklighet. Men man har höjt temperaturen för mycket och här är det fråga om millimeter av för hög temperatur. När man lagar mat är det viktigt att ha rätt temperatur och för vissa maträtter är det extra viktigt, annars blir allt förstört.

På samma sätt är det med syndafördärv och helighet. Går vi för långt i den ödmjuka syndaförkrosselsen, släpps helighetstemperaturen och fördunklas på något sätt. Då går det liksom över från påskglädje till en slags dysterhet, till Dysterkvist och inte Påskberg. Här gäller det att på millimetern träffa rätt. Man kan naturligtvis överdriva åt andra hållet också. Det är viktigt att hitta precis rätt inför Andens explosion av kärlek. Det behövs ett stort mått av förkrosselse, ödmjukhet och självkänedom. I allmänhet har vi ganska mycket av det här på våra breddgrader. Men det behövs också en ännu större glädje över Guds oändliga gåva till mig. Jag får helt enkelt acceptera att jag är underbart skapad och ännu underbarare återlöst i Guds ögon.

Att kombinera båda sidorna är en av den Helige Andes viktigaste uppgifter i vårt liv. Har vi träffat någorlunda rätt här, upphör det kristna livet att vara ett problem. Det blir istället ett

mysterium. Allt blir inte lättare eller behagligare, men då är själva den heliga vägen utstakad. När vi verkligen vågar bejaka Guds oändligt stora gåva till oss, blir vi ännu mer ödmjuka och förkrossade, för då ser vi ännu tydligare avståndet, men vi har fått rätt på proportionerna. Det tragiska är att så många människor ännu står där med sina mått och söker få det hela att gå ihop. Att hitta rätt proportion, att i Andens ljus se hur detta skapar en fruktbar, livfull spänning och paradox är något av det underbaraste i vårt kristna liv. På den heliga vägen är det Guds helighet vi tar emot, men vi tar emot den med våra mänskliga händer och fötter.

Allting i vårt liv blir berört av att Ordet har blivit kött och gått på jorden, kanske inte med pampuscher, men med sandaler. Jorden har berörts av Guds härlighet. Här finns en viss förståelse i naturmystiken, men man blir lite stående på halva vägen, eftersom det sakramentala och Kyrkan för många är en stötesten och något svårförståeligt. Här har vi som katoliker en oerhörd uppgift att förmedla tron på Guds heliga stad som redan kommit ner till jorden i Maria, i Kyrkan, i sakramenten och i bönen och se att det är en helhet och inte bara enstaka bitar. För många är detta endast några fragment. Man har kanske en Mariabild i sitt hem. Något pekar på en nostalgi till himlen. Men man har inte sett att den kristna tron kommer att lysa upp hela hemmet och livet. Man ser det som en liten vrå där man kan dra sig tillbaka och tända ett ljus, men det får inte upplysa hela hemmet. En stor svårighet och tragedi i vår tid är att man tänker så fragmentariskt. Man är fackidiot var och en på sitt område. Man vet allt om ökenfäderna, men man ser inte att de också kan berika arbetslivet på Ericsson. Den katolska helhetssynen är inte lätt för människor att ta till sig. Det finns alltid vissa bitar man upplever som svåra och som man inte riktigt kan infoga i sitt sätt att leva och tänka. Men man kan inte själv göra sig en smörgåsbordstro. Man kan inte ta ut russen ur kakan. Då blir det ingenting kvar av kakan.

Även för oss katoliker finns det svårigheter. Vi ser å ena sidan Guds helighet och å andra sidan vår bräcklighet. Vi skulle vilja att allt var mer entydigt, att alla var exemplariska katoliker och lydde påven i allting så fort det var en strid och att det ekumeniska fungerade bättre. Men nu är det inte så, utan vi måste tro att i allt virrvarr möter oss Guds försyn. I hymnen på läsningsgudstjänsten för Epifaniahögtiden läser vi att redan nu är ”vår vardags enkla verklighet genomlyst av Guds natur och vår förgängliga natur förenad med Guds evighet”. Det är något av en definition av försynen att den finns här och nu. I vår vardags enkla verklighet blir vi genomlysta av Guds natur. Vår förgängliga natur är förenad med Guds evighet. Gud kommer oss till mötes i det vanliga liv som vi lever. Vi kan lyssna till Gud, som talar tvärs igenom livets händelser.

I traditionen och i teorin skiljer man på tre slag av Guds närvaro: genom skapelsen, genom frälsningen och genom helgelsen. Men i praktiken är det inte så lätt och inte heller nödvändigt att alltid skilja på dessa olika slag. Naturligtvis finns det en närvaro som är mer tät och det ser vi allra tydligast i det Allraheligaste sakramentet. Där finns liksom solen som sedan strålar ut. Där går allt samman. Där finns en skapad realitet, där Gud faktiskt själv gör sig närvarande. Kristi förhärligade natur blir redan nu närvarande mitt i vår värld. Skapelse, frälsning och helgelse går in i vartannat. Men det viktiga är inte att alltid kunna särskilja utan att se denna närvaro bakom och i allt. Gud är ju det som i allting är det mest intima. Han är djupare i tingens väsen än vad vi själva är. Han verkar alltid i det djupaste djupet av allt. *Deus in omnibus intimum operandum*, säger man i skolastiken. Gud verkar på ett intimt eller innerligt sätt i allting. Det gör att vår tillvaro aldrig kan vara kemiskt fri från Gud. Franciskus av Sales (1567-1622) säger: ”Som fåglarna som varthelst de flyger alltid stöter på luft, så skall vi, varthelst vi går eller varthelst vi är, alltid finna Gud närvarande”. Vi kan aldrig vara utan Gud, Inte ens synden, då vi medvetet och av fri vilja vill stänga Gud utanför, kan stänga honom ute,

för då träder frälsningen i full funktion. Vi kan sammanfattningsvis säga att hela den kristna spiritualiteten vilar på detta faktum att Gud är närvarande i historien, i skapelsen. Det är något av det mest karakteristiska för kristen tro och judisk tro får vi tillägga. Här behöver vi både det Gamla och det Nya testamentet för att riktigt förstå.

Vi kan till sist sammanfatta med Egied van Broeckhoven (1933-1967).

”Min spiritualitet kan jag uttrycka så: att uppleva Gud i det evigt nya nu vari Fadern talar sitt ord till mig, till nuets värld. Här och nu, i denna konkreta existentiella situation får jag låta Guds liv strömma genom mig till de andra, genom de andra till mig. Jag får själv bli kärlekshistoria, det vill säga träda in i Guds frälsningshistoria, i denna värld”.

I Faderns och Sonens och den Helige Andes namn. Amen.

Föredrag III

Kom, Helige Ande. Låt ditt ljus, ditt liv, din nåd och din kärlek uppfylla oss till Faderns ära genom Jesus Kristus, vår Herre. I Faderns och Sonens och den Helige Andes namn. Amen.

Vi har kommit fram till det vi kan kalla Guds välvilja i Jesus Kristus. Vi har sett på Guds närvaro i historien, men nu får vi se ett ännu djupare ingripande, där Gud inte bara ingriper i historien. Han blir historia. Han blir en del av historien själv. Påven Johannes Paulus II skriver i sin encyklika *Redemptor hominis* (1979): ”Människans återlösare Jesus Kristus är medelpunkten i kosmos och i historien. Gud har trätt in i människans historia, en bland miljoner men ändå enastående”. Den avgörande händelsen i historien är att Gud träder in där. När tiden var fullbordad sände Gud sin Son. Tiden är fullbordad. Gud har en plan med sin historia. Detta uttrycker något helt unikt att Gud själv blir historia. Kristendomen står och faller med historiciteten. Det kan aldrig vara bara en myt. Gud blev kött och blod. Detta trosfaktum uttrycker en historisk fakticitet, ett faktum som visserligen aldrig helt och fullt kan vara empiriskt verifierbart. Då vore det ju inte tal om tro.

Men tron vilar på att det vi kallar historia, att det är ett faktum, att det är sant, att det är objektivt. Alla dessa katolska älsklingsord uttrycker att det är konkret, verkligt, realistiskt och inte bara en idé. Någon har sagt att det stora skiljetecknet mellan å ena sidan katolsk och ortodox tro och å andra sidan en mer liberal, protestantisk syn är att de förra i motsats till de senare i bakgrunden alltid har en realistisk, historisk syn och inte bara tror på en idé. Thomas av Aquino har en realistisk filosofi och en realistisk teologi och därför har han alltid haft en privilegierad plats i Katolska Kyrkans trosmedvetande, även om man inte citerar honom så mycket. Det har aldrig upphört att förvåna vissa, att det Andra Vatikankonciliet inte har ett enda citat av Thomas av Aquino. Men det realistiska finns där. Däremot har Immanuel Kant (1724-1804) och hans efterföljare fått stor genomslagskraft i nyare protestantisk teologi och där är det idéerna, tankeinnehållet som är det viktiga. Därifrån är det inte långt till ett mer mytiskt tänkande. Det viktiga är då inte vad Gud är och att budskapet är sant utan vad det ger mig för någonting. Tankarna är då viktigare än innehållet.

Vi tror att budskapet är sant, och därför är det så viktigt att bevara det ursprungliga bibliska tänkesättet. Vi kan ta det klassiska exemplet med synen på uppståndelsen. Att Kristus har uppstått med sin kropp är inte likgiltigt. Ingen hade utifrån judendomen kunnat acceptera tron

bara som en idé. Tron är historia. Vi kan aldrig bevisa uppståndelsen med empiriska fakta, även om man kommer fram till att man på Veronikas svetteduk ser en bild av Jesu ansikte. Att något ifrån vår tillvaro går över till Guds tillvaro kan inga instrument mäta. Vissa indicier, vissa tecken eller, som Thomas av Aquino säger, vissa vägar kan vi få till tron, men tron måste vara tro. Kristen tro innebär att Gud har stigit in i historien. Tron rör historiska fakta som dock icke kan bevisas med empiriska eller andra medel.

Det som är unikt för kristen tro är att den gör anspråk på en total, blind överlåtelse och samtidigt bejakar att den berör historien, köttet, något som kan ses, röras vid och smakas. Det unika är att Gud har blivit kött. Därför ber vi Angelus tre gånger om dagen för att riktigt inskräpa detta faktum i oss och be in oss på den våglängden. Det är bara Guds människoblivne Son som visar oss vem Gud är. Guds välvilja i historien får sin fullbordan, sin uppfyllelse och sitt ansikte i Jesus. Irenaeus (130-202) skriver: ”Sonen utför det som är Faderns välbehag, eftersom Fadern är den som sänder, medan Sonen blir sänd och kommer”. Den välvilja och det välbehag som vi ser i Fadern och i Sonen är det innersta i livet, både i Guds treeniga liv och i vårt liv.

Ändå är det många människor som har svårt att ha tillit till Guds välvilja och välbehag. De frågar sig om inte Gud straffar dem och om de inte måste vara rädda för Gud. Det är en följd av arvsynnen att tro att man kan vara rädd för den som man minst av allt skall vara rädd för. Gudsfruktan är någonting annat. Det är en oändlig vördnad som gör att man till varje pris vill visa Gud vördnad och välvilja. När Gud kommer in i vårt liv, är det naturligtvis något så omvälvande och stort att vi måste darra. Det paradoxala är att denna välvilja och detta välbehag är något så totalt annorlunda att vi måste darra och falla ned. Vi tror att allt som Gud har skapat avspeglar hans välvilja och välbehag och är det innersta i allting. Lars Cavallin skriver: ”Man kan ana, att ’kärlek’, ’offer’, ’självutgivelse’ kan vara grundstrukturer i skapelsen”.

Redan på skapelsens plan kan vi ana något av vem Skaparen är. Men i Jesus blir denna grundstruktur mer än blott anad. Den blir uppenbarad. Guds välvilja har blivit uppenbarad i Jesus Kristus. Vi ser att ”Guds, vår Frälsares, godhet och kärlek till människorna blev uppenbara” skriver Paulus i sitt brev till Titus (Tit. 3:4). Han använder ordet *philantropia* om Guds kärlek till människorna. Jesus uppenbarar vad Gud är i sig själv: välvilja, välbehag, välmening. På latin talar man om *benevolentia*, välvilja. För Gud är att göra och att vilja detsamma. Men innan denna verklighet blir synlig och påtaglig i Jesus är den helt oförståelig för oss. Vi förstår inte att Gud i sig själv kan vara välvilja.

Irenaeus skriver: ”Heretikerna vet inte att Ordet, den enfödde Sonen, som alltid är närvarande hos människosläktet, har förenat sig med sitt verk och liksom har blandat sig med det i enlighet med Faderns välbehag”. Ordet är närvarande hos människosläktet sedan begynnelsen. Allt är ju skapat genom Ordet och finns till i Ordet. Men inkarnationen innebär ytterligare ett steg. Ordet förenar sig med sitt verk, blandar sig med det. Gud har blandat sig i vår historia, beblandat sig med oss. När det eviga Ordet blir synligt, hörbart och även ätbart skulle vi kunna tillägga, sker det på ett sätt som inte går att rubba eller återkalla.

Ändå förblir Gud alltid vad han är: ogripbar och oändlig i sin gudom. Vi märker gång på gång i lärjungarnas relation till Jesus, att det är något de inte kan gripa tag i. Rör mig inte, *noli me tangere* (Joh. 20:17), grip inte tag i mig, säger Jesus. Han är alltid större. Först efter pingstens gåva kan lärjungarna, liksom vi, inifrån få en viss förståelse. Så länge Jesus lever här på jorden fascinerar lärjungarna och dras obönhörligt till honom, men ändå är det något som

övergår dem oändligt mycket. Samtidigt får vår historiska situation en helt ny värdighet och dignitet, när han som ÄR blir en del av den. Historien får en helt ny värdighet sedan Gud har delat den, blivit en del av den. ”Gud ingriper inte bara i historien som fallet var i judendomen. Han inkarnerar sig i en historisk varelse för att anta en historiskt betingad existens”, säger Mircea Eliade (1907-1986). Han fortsätter: ”Här ligger så att säga ett djärvt försök att rädda det historiska skeendet som sådant därigenom att man ger det ett maximum av vara”.

Det är alltså det historiska skeendet som är kärnan i kristendomen. Det vi tror på har skett, ägt rum och är inte bara en vacker vishetslära, en vacker moral eller något som ger oss frid och ro i själen. Det är mycket viktigt att komma ihåg, för också många ”goda” kristna ser, inte minst på våra breddgrader, den kristna tron mer som något som har med stämning att göra. I advent tänder man sina stjärnor och känner sig så stämningsfull, speciellt när julsångerna börjar klinga, men det man tror på behöver inte vara sant. Detta är kanske som en av våra icke-kristna vänner, Lars Gyllensten (1921-2006), har påpekat en viss fara i vår tid. Han säger att det terapeutiska gudsbeviset innebär en stor risk. Han visar på att om tron är bra för min hälsa eller mitt välbefinnande, anammar jag det. Men tron är i första hand ett sanningskrav. Thomas av Aquino säger, att om tron på Kristus är sann, måste jag tro på honom. Då hjälper det inte med hur många adventsstakar som helst. Man blir inte mer kristen för det, även om man känner sig stämningsfull och god inombords. Så enkelt är det inte. Om inte det barn vi firar under julen var Gud, om inte Jesu kropp har uppstått, då är kristendomen ingenting. Paulus säger, att om inte Herren har uppstått, är allt fåfängt (1 Kor 15).

Samtidigt får vi säga att själva historien, skapelsen och materien har fått ett maximum av vara, när Gud har delat vår värld. Vi kan inte längre vara likgiltiga för den värld Gud har stigit ner i. Det är ingen kristen attityd att fly den, även om det ibland har varit en frestelse. Den kristna spiritualiteten pendlar alltid mellan det eskatologiska och det inkarnatoriska. Det inkarnatoriska betonar varat i den värld, som Gud har delat. Han har stigit ner där. Det eskatologiska betonar att Jesus har återvänt och att vi är på väg. Det är mycket viktigt att respektera detta vida spektrum. Alla behöver inte gå i kloster, men det får inte heller vara tvärtom. Alla behöver inte dyka ner i skapelsen. Mycket av diskussioner och kärleksgnabb inom Kyrkan beror på att man inte förstått att det kan finnas olika vägar.

Särskilt i vår tid har kanske den inkarnatoriska spiritualiteten, i synnerhet lekmanaspiritualiteten gjort sig mer påmind än tidigare. En tid tycktes den vara helt på retur, men så småningom märkte man att man måste ha med både inkarnationen och eskatologin. Det inkarnatoriska är ju det spektrum Gud har valt när han steg ner i världen, och då måste det avspegla sig. Vi tror att Guds andliga och objektiva verklighet alltid kommer till oss genom Kristi konkreta och historiska verklighet. Det synliga är inte längre ett hinder för det osynliga. Det kroppsliga kan inte längre vara ett hinder för det andliga. Även om Jesus Kristus som människa är en begränsad varelse, en noga avgränsad del av skapelsen och historien, så har hela världen och historien blivit genomskinliga för honom, blivit upplysta. Mystikerna och teologerna, t.ex. Johannes av Korset, betonar gång på gång att när Gud stiger ner i världen och blir en del av den, så lyfts och höjs liksom allt upp. Jesus själv skall enligt ett eventuellt apokryfiskt och av fornkyrkan bevarat ord ha sagt: ”Lyft upp stenen, så kommer du att finna mig. Skär sönder träet, så kommer jag också att vara där”.

Inget skapat, hur rudimentärt det än är, är alltså utanför Kristi strålgans. Vi tror att Kristus är själva uppenbarelsen, teofanin, epifanin av Gud. Därför måste all kristen spiritualitet ha sin utgångs-, medel- och slutpunkt i honom. Samtidigt som Jesus Kristus för oss är uppenbarelsen av Gud, är han för Gud uppenbarelsen av oss. Det är ett lite annorlunda perspektiv, men det

betonas i Andra Vatikankonciliet dokument. Vi ser vem människan egentligen är i Jesus Kristus. Det är därför han kan vara vår ställföreträdare hos Gud. Här får Gud äntligen den mänskliga tillbedjan och den mänskliga kärlek som han har väntat på. Det är en ömsesidighet i Kristi mysterium kan vi säga. Guds välvilja gentemot oss möter oss i honom. Men också omvänt: vår välvilja gentemot Gud möter Gud i honom. Något vi ibland glömmer bort är att också Gud har rätt till detta.

Men eftersom allt är blandat i oss, måste det ske en slags filtrering och omvandling av vår mänskliga existens i och genom honom. Det är det vi kallar frälsning. Vi ser det oftast utifrån vår utgångspunkt och menar att det är vi som skall ha glädje av frälsningen. Men ytterst syftar frälsningen till Guds ära, till hans bästa och det har man ånyo betonat mycket starkt i alla Vatikankonciliet dokument. Det är den ursprungliga, patristiska synen, som innebär att det inte bara är tal om vår frälsning utan att vi genom att frälsas ger Gud ära. De två linjerna, den nedåtgående, frälsande linjen och den uppåtgående, tillbedjande, förhärlikande linjen sammanfaller i Jesus Kristus. Jean Vanier säger: "Han tog upp i sitt kött mänsklighetens våldsamt, generationernas ackumulerande våldsamt, för att omvandla den till förlåtelse och ömhet".

I Jesus hjärta möts Guds hjärta, som enbart är uppfyllt av ömhet, välvilja och förlåtelse, och vårt hjärta, där liksom allt har ackumulerats och är blandat och tvetydigt. Ljus och mörker, hat och kärlek går i närkamp i Jesu hjärta. I Jesu Hjärta-kulten ser vi frälsningens omvandlingsprocess. Våra sår, våra bördor, tog Jesus på sig, inte som en yttre kamp enbart utan som en inre närkamp. Därför talar vi om återlösning, *redemptio*. I sin välvilja tar Gud på sig vår illvilja och ovilja för att omvandla vårt skräp till nåd. Det kan vi aldrig förstå, men det är ändå det vi lever av. Genom våra bikter och vår bön blir vi återlösta. Det är en slags återvinningsprocess av allt vårt skräp. Vi har egentligen bara en massa skräp att ge Gud. Allt annat kommer från honom. Men skräpet kan återvinnas, återanvändas och bli nåd och nytt liv.

Återlösningen sker i historien. I Jesu lidande på korset möts tid och evighet. All världens synd tog han på sig. Allt måste passera genom hans hjärta. Men vi tror att frälsningshistorien inte tar slut utan fortsätter att verka i sakramenten. I oss fortsätter Jesu hjärtas frälsande lidande och vi är lemmar i kroppen. Vi är förbundna med hjärtat. Irenaeus säger: "Ty alla de som tar emot Guds Ande leds till Ordet, dvs. till Sonen, men Sonen tar emot dem och för dem till Fadern och Fadern förlämnar dem oförgänglighet. Därför kan man inte utan den Helige Ande se Guds Son och utan Sonen kan vi inte närma oss Fadern. Men kunskapen om Sonen får man genom den Helige Ande. Det är emellertid Sonen, som efter Faderns välbehag delar ut Andens gåva på det sätt som Fadern vill och till den som Fadern vill".

Mötet med Jesus Kristus mitt i vår historia innebär alltid att vi leds vidare in i hela den treeniga rymden. Vi säger i teologin att alla yttre verk som Gud gör är gemensamma för hela Treenigheten. Frälsningen innebär att hela Guds treeniga mysterium träder i verksamhet. Det är Guds Ande som leder oss till Ordet, till att frälsas. När vi frälsas förs vi fram till Fadern. Hela Guds välbehag och välvilja strömmar över oss och in i våra mest fördolda skrymslen och vrår. Så öppnas vi mot hela Guds verklighet. Vi dras in i Sonens relationer till Fadern och Anden mitt i vår konkreta livssituation.

Vi tror att denna relation till Kristus och genom honom till Fadern i Andens enhet kan anta otaliga skepnader och gestalter. Frälsningen sker inte efter ett enhetligt mönster, en mall. Man måste inte vara på ett visst sätt, se ut på ett visst sätt, uppföra sig på ett visst sätt, klä sig på ett visst sätt osv. Varje människas relation till Jesus är i princip unik och omöjlig att upprepa eller

kopiera. Varje lem och cell i Kristi kropp är ett unikum, lika nödvändig. Därför kan det aldrig bli ett slut på variationsrikedomen i sättet att möta Kristus, att fångas och frälsas av honom, att efterfölja och efterlikna honom. Därför rymmer den kristna historien, konsten, litteraturen och framför allt spiritualiteten otaliga varianter och fasetter av detta rika Kristus-spektrum.

Det är Kyrkans uppgift att respektera och locka fram ständigt nya möjligheter till Kristus-liv. Därför är det så viktigt att man kan relativera vissa uttrycksformer. Talar man med människor idag uppfattar de ofta tron som ett visst sätt att uppföra sig, tänka, handla, ja, att klä sig. Det är de yttre oväsentligheterna som faller människorna i ögonen. Man kan möta människor som säger att de använder läppstift och tror att de då inte kan vara kristna. Andra tror att de inte får ha gardiner. Det är naturligtvis överdrifter, men för många utomstående är det vissa totalt oväsentliga ting som verkar vara det viktiga. Man kan fråga sig hur de har fått den uppfattningen och om vi inte behöver utvidga Kristus-spektromet. Det börjar man se i kristna kretsar, men då har man en känsla att de också ruckar på innehållet. Form och innehåll måste man kunna skilja åt. Det sägs ofta att man måste gå ut till nya grupper och då måste anpassa budskapet. Hela den kristna missionshistorien bygger på att man i nya situationer måste inkulturera budskapet, uttrycka det på lämpligt sätt. Men det betyder inte att man förändrar innehållet, själva varat. I praktiken är det inte alltid så lätt.

Sättet att efterfölja Kristus och efterlikna Kristus, *sequela* och *imitatio Christi* kan anta lika många skepnader som det finns kristna. Det är därför man betonar de olika spiritualiteternas värde. Det finns en väldig bredd i den katolska traditionen. Utomstående är ofta förvånade över att det är möjligt att hålla Opus Dei och befrielsesteologerna under ett tak, även om det kan storma. En frikyrkopastor frågade mig, om vi i de olika ordnarna egentligen har samma tro, när det verkar vara så stor variation. Det är just konsten att hitta på nya uttrycksformer och bevara innehållet. Tidigare var det ännu tydligare, för då hade man i vissa fall de mest fantasirika ordensdräkter och i några kongregationer måste alla ha olika namn. Det uttrycker lite av variationsrikedomen. Här finns det oerhört mycket att göra. Vi får tro att alla grupper och alla sätt att leva har möjlighet att möta Kristus på sitt sätt. Ibland måste uttrycksformerna naturligtvis renas.

I de stora missionärernas verksamhet ser vi, att de hade en förmåga att knyta fast Kristus-livet till existerande uttrycksformer, att kristna också det yttre. Det var så de ofta gick till väga. De började inte med en förklaring av Treenighetens inre liv utan istället med det yttre. Så småningom omformades det inre. Det finns oändliga möjligheter. Alla döpta har sin personliga relation till Kristus, som är deras vän, broder och frälsare. De får leva i en helt personlig kärleksrelation till Kristus och genom honom till Fadern i Andens kraft och energi. Det är liksom en följd av Kristi välvilja och erbjudande. Kristus erbjuder ett helt personligt förhållande, en personlig relation. Adrienne von Speyr (1902-1967) säger: "Frälsningen är liksom en strömmande rörelse, som skall få sin fortsättning och flyta genom de frälsta. Det är själva kärlekens rörelse, som alltid strömmar fram och strålar ut. Rörelsen mellan Fadern och Sonen och Anden i himlen har genom inkarnationen flyttats över till jorden, och Sonen kan bara ge oss del av den så som den är i Gud: som en rörelse mellan älskande, vilken vill dra in allt i kärleken".

Vi är omflutna av kärlekens strömmande rörelse. Denna rörelse kan vi kalla välvilja, nåd, Guds välbehag eller frälsning. Det är utbytbara termer vi använder om det treeniga liv som strömmar ut, det övernaturliga och eviga livet. Det vill liksom omforma och omvandla oss, flyta genom oss, förbinda oss med varandra. Det levande vattnet vill vattna jorden och förvandla det torra till grönskande skönhet. Allt i oss är avsett att omvandlas till kärlek. Allt,

även det halvdana och ruttna i oss, är användbart material. Vi behöver inte bli några andra. Många människor, även bland de kristna, tror att de måste vara på ett visst sätt, som Siw Malmkvist eller någon annan idol. Men allt kan omvandlas, även våra svagheter, våra baksidor, våra dåliga sidor. Frälsningen använder det material som finns i oss.

Att frälsas är både något passivt – att få del av gudomlig kärleksgåva och nåd - och något aktivt, tror vi i vår tradition. Vi är inte bara passiva paket som frälses på löpande band, utan nåden, kärlekens ström går in i oss. När frälsningen drabbar oss förändras något inom oss. Det kan gå sakta och ta ett helt människoliv, innan vi tycker att det riktigt fungerar eller det kan ske efter döden i skärselden. Ändå tror vi att frälsningen, även om den bara uttrycker Guds välvilja och välbehag, måste tas emot, bejakas och användas. Om vi får en gåva av någon, är det meningen att vi skall använda den, även om vi sätter den i vitrinskåpet.

Frälsningen får vi använda. Det har man sett från tidigaste tid. Som frälsta får vi vara med att frälsa, säger redan Clemens av Alexandria (ca 150-ca 215). I vår tradition betonar vi, att frälsningen, när den sakta men säkert tränger in i oss, tar sin tid, medan man i frikyrkan menar att frälsningen händer på en gång enligt ett ”jag är frälst”-schema. Men gräver man lite djupare upptäcker man, att också de bejakar att frälsningen tar tid. Även om de säger: ”jag är frälst”, menar de inte att de är helt frälsta utan att frälsningen kan fördjupas. I grund och botten har vi en viss samsyn. Så länge vi lever kan Gud verka genom sin frälsning, förändra, och fördjupa.

Men vi är inte bara passiva. Genom att ta emot blir vi medarbetare. Det första steget i frälsningen är att ta emot, att öppna sig. Här kan vi dock säga ”nej”, och det gör vi för det mesta. Men Gud arbetar hela tiden. Hela livet är ett frälsningsmöte med honom. Dock är det tyvärr ytterst få ögonblick när vi är medvetna och tar emot. Men om vi gör det, blir det i oss en kraft som vi får delta i. Det är bara så vi kan efterfölja Kristus. När vi tror och bejakar är det inte vi som plötsligt säger, att nu skall vi börja tro, utan vi får nåd. Likadant är det med bönen. Det är inte vi som säger, att nu skall vi be, utan det är nåden som ger oss inspiration. Vi bejakar nåden. Då kan vi egentligen aldrig bli högmodiga.

Vi ser alltså att sättet att efterfölja Frälsaren och fortsätta att leva av hans nåd och frälsning återkommer i otaliga former och fasetter i hela den kristna spiritualiteten. Jean Pierre de Caussade (1675-1751) antyder att det på något sätt går ända tillbaka till skapelsens begynnelse, eftersom allt är skapat i Kristus. ”Från världens begynnelse är han livets källa för de rättfärdiga såsom den Gud han är. Så snart han hade blivit människa blev hans mänsklighet delaktig av hans gudoms företrädesrätt. Han verkar inom oss under hela vårt liv. Tiden intill världens ände är som en dag, en dag full av honom. Jesus har levat en gång. Men Jesus lever än. Han har i sig själv börjat ett liv som aldrig skall upphöra och som han fortsätter att leva i sina helgon. Jesus-liv, du underbara liv som omfattar och överskrider alla århundraden! Liv som verkar nya gärningar för varje ögonblick!”

Detta Jesus-liv är något som vi har del i. Det strålar emot oss i en mångfald former. Det möter oss i ett oändligt antal varianter i Kyrkans liv och har en förunderlig förmåga att anpassa sig efter tidens, kulturens och samhällets behov. Kristus vill ju frälsa allt och alla. Därför kan hans frälsande liv, lidande, död och uppståndelse anta oändligt olika skepnader i Kyrkan och i hennes lemningar. Vi betonar enheten mellan Kristus och hans Kyrka. Hon är ju, som man säger, den totale Kristus. Kristus är aldrig utan sin Kyrka. Från världens begynnelse har Gud planerat världen att bli Kyrka. Därför är Jesus på något sätt med från början för att redan då börja förbereda det fullkomliga. Allt är skapat i Kristus. Planen är lagd från början. Det är

därför kyrkofäderna alltid läser Gamla testamentet som en samling förebilder. Allt pekar vidare. Gestalterna i Gamla testamentet pekar vidare och får sin fullbordan i Jesus och i Maria och Kyrkan. Man kan se spår av Kristus och hans Kyrka även utanför kristendomen och utanför uppenbarelsen. Men allt pekar framåt. Allt skall sammanfattas i Kristus och han skall lägga allt vid Faderns fot. Denna oändliga mångfald är egentligen en rikedom. Jesus-livet måste genomsyra allt liv, för Jesus vill frälsa allt och alla. Han låter sin brud få del i själva hans vara.

Det finns alltså en underbar mångfald i mysteriet Kristus - Kyrkan. Det är den Helige Andes uppgift att liksom väcka detta till liv i varje ny situation som livet rymmer, för Jesu eget mysterium måste få fortsätta i hans lemmar. Vi kan citera Jean Vanier ytterligare en gång. ”Jesus vill att vi inte bara skall leva i honom och han i oss. Han inbjuder oss också att ta del i hans frälsande akt, att vara med honom på korset och ge världen liv”. Det är ett djupt katolskt synsätt att tro att vi får var med i Jesu frälsande handlande. Allt vad vi gör syftar egentligen till att låta hans frälsande handlande strömma genom oss och ge världen liv. ”Det är det som är Guds förundransvärda gåva. Det är den yttersta meningen med lidande, smärta och brustenhet: att vårt lidande, fördolt i Jesu brustenhet, kan bli en källa till helhet för Kyrkan, för världen och för varje person, i och genom Kristi uppståndna kropp med dess nya och totala helhet”.

Vår brustenhet, vår svaghet är egentligen ett idealiskt material för frälsning. Vi kan tala om ett med-frälsande med Jesus. Vi får bära hans lidande för världens frälsning. Vi får infoga vårt lidande och också andras lidande i det ställföreträdande lidandet. Allt kan bli användbart material, inte bara lidandet. Det finns också ställföreträdande glädje. Vissa antyder att såväl hopp som tro och kärlek kan vara ställföreträdande. Det ställföreträdande draget möter vi i otaliga varianter genom Kyrkans historia. Paulus uppfyller det som fattas i Kristi lidande (Kol 1:24). Ignatius av Antiochia mals som säden mellan vilddjurens tänder för Kyrkan. Franciskus (1182-1226) bär Kristi sårmärken på sin kropp. Thérèse av Lisieux (1873-1897) vill vara hjärtat i Kristi kropp. Det är allt tal om frälsning. Jesu frälsningsverk fortsätter i hans mystiska kropp. ”Min stund har ännu inte kommit” (Joh.2:4), säger Jesus till Maria, men när den har kommit då tar den inte slut.

Jesu lidande gör att allt lidande får ett evighetsperspektiv och ett gudomligt värde. Jesus solidariserar sig med alla lidande, utblottade och fattiga. Det hör vi om i olika tonarter och i olika spiritualiteter, men det bygger på ett dogmatiskt faktum. Vi är alltså inbjudna att bli med-frälsande. Irenaeus (ca 130-202) säger: ”Ty att ha del i frälsningen är att efterfölja Frälsaren precis som att ha del i ljuset är att följa det”. Så enkelt är det. Att ha del i ljuset innebär att man följer det. Att ha del i frälsningen är att efterfölja Frälsaren. Efterföljer vi Jesus, då blir vi fruktbara för frälsningen. I sin välvilja vill Gud inte bara handskas med oss utan han vill att vi skall handla tillsammans med honom, att våra händer skall göra hans verk. Vi är hans händers verk, men vi får också göra hans händers verk. Vi är hans händer i världen. Vi får fullgöra det han har påbörjat, naturligtvis genom hans nåd. Allt det vi gör få vi göra till hans ära för världens frälsning som en akt i frälsningsverket.

Föredrag IV

Herre, vi ber att du måtte vara med oss på vår väg fram till evighetens härlighet. I Faderns och Sonens och den Helige Andes namn. Amen.

Vi har talat om att Kristi efterföljelse är en följd av och en del av Kristi frälsningsverk. Det är en inbjudande nåd, något vi får dela. Vi blir frälsta genom att efterfölja. ”Jag är vägen, sanningen och livet” (Joh. 14:6), säger Jesus för att antyda hur vi skall efterfölja honom på vår väg till sanningen i livet. Vi måste gå framåt, växa, utvecklas och mogna. Denna livsprocess och detta inväxande i den fulla sanningen har inget klart utstakat och definierat mål. Det finns ingen gräns uppåt hur långt vi kan gå med Kristus och hur mycket vi kan efterfölja honom. Gregorios av Nyssa (ca 330-ca 395) säger: ”Det fullkomliga livet är sådant att det inte finns någon gräns för fortskridandet mot fullkomlighet. Livets ständiga tillväxt i det goda är själens väg till fullkomlighet”.

Därför är det alltid ett tecken på andlig mognad och äkta Kristus-efterföljelse att man inser att man inte är framme. Vi kan aldrig säga att nu är det nog, nu kan vi det som handlar om Kristi efterföljelse och nu skall vi börja med något nytt. Jesus-livet är alltid i ständig tillväxt i oss och i hela Kyrkan. Det kan aldrig nå en slutpunkt i detta livet. Det är alltid i verksamhet och vill förvandla allt till en Kristus-doft, till och med syndens stank. I sitt frälsningsverk arbetar Jesus alltid med ofullkomligt material, men i detta ofullkomliga material finns det också oanade potentialiteter och kapaciteter. Därför kan vi säga, att ingenting får undanhållas. Allt måste vi ge, också vår synd som i försoningens sakrament, så att den kraft som vi tidigare lade ned på att gå vägen bort från Kristus nu skall vändas till honom. Det är tal om tillväxt, tillvänjning och mognad. Det som är mindre kan bli mer. Det som är sämre kan bli bättre.

Det kanske inte är någon tillfällighet att man i Andra Vatikankonciliet dokument föredrar att använda komparativ framför superlativ, t.ex. när man talar om att närmare efterfölja Kristus i ordenslivet. Om vi använder superlativ finns det ingen plats för tillväxt, men om man använder komparativ kan det alltid bli mer. Säger vi att någon är frommast, kan man inte nå längre. Men använder vi komparativ, då finns det alltid mer. Kyrkofäderna talar om Gud som den som alltid är större. Tidigare var det ibland en viss frestelse att säga att ordenslivet var det bästa. Men då var det liksom slut och man kunde inte komma längre. Men talar vi om att efterfölja Kristus på ett närmare sätt, är det inte samma frestelse till självbelåtenhet eller att nöja sig med det man har.

Säger vi att vi skall efterfölja Kristus närmare, finns det alltid ännu mer som vi kan ta emot och ge. Själva målet, fullheten i Kristi efterföljelse, ligger alltid på andra sidan. Där finns hela Kyrkans fullhet. Men här nere kan vi ändå få del av detta allt mer och mer, inte allt, inte mest men allt mer och mer. Livet här på jorden i Kristi efterföljd är som en verkstad, där arbetet aldrig blir riktigt färdigt och avverkat, aldrig helt bra. Vi kan aldrig vara helt nöjda. ”Ändå gör vi allt vi förmår för att bruka den andliga konstens verktyg”, heter det i Benedikts (480-543) regel om buden. ”Om vi ständigt använder dem dag och natt och återlämnar dem på domens dag, skall vi av Herren få den lön som han själv har lovat: ’Vad intet öga sett, vad intet öra hört, vad Gud har berett åt dem som älskar honom’. Den verkstad där vi flitigt skall arbeta med allt detta är klostrets avskildhet och det beständiga livet i gemenskapen”.

Så vi kan se på klosterlivet och egentligen hela det kristna livet i Jesu efterföljd som ett arbete i verkstaden med de verktyg vi har fått. Vi kan aldrig säga, att nu är mästerverket klart och nu

är det bara att beundra. Det finns alltid något som man kan rätta till och förbättra. I vår tid betonar man enhetligheten för alla kristnas liv. Även utanför klostermurarna kan man arbeta med den andliga konstens verktyg. Man betonar den gemensamma grunden i Kristus-livet och efterföljelsen av honom för att allt skall samverka till en enda stor Kristus-konsert som alltid genljuder i Kyrkan. På något sätt behöver alla i Kyrkan varandra. Ingen ton får fattas. Allt kan förvandlas till Kristi efterföljelse. Kristi ljus kan få lysa överallt.

Man betonar alltså mångfalden i spiritualiteten och samtidigt att målet för alla som vill leva i Kristi efterföljelse ligger bortom detta livet, på andra sidan. Man ser ordenslivet som ett eskatologiskt och profetiskt tecken på att fullheten aldrig kan finnas här nere. Ordenslivet skall påminna hela Kyrkan om att hon är på väg till ett annat liv. Livet här är ett pilgrimsliv. Målet är transcendent och ogripbart. Det flyttas hela tiden framåt, bortom det vi kan uppnå. Därför kan det heller aldrig manipuleras och kontrolleras av den gamla människa som vi alla har inom oss. Det räcker för den nya människan att vara på väg mot något större, mot ett mål på andra sidan. Målet blir hela tiden större och större, men vi blir mindre och mindre. Här faller sig Johannes Döparens ord så naturligt, när han säger att vi blir mindre och han blir större (Joh. 3:30). Återigen används komparativ. Gud är alltid större.

Gregorios av Nyssa antyder att målet är att bli en ringa tjänare, inte att bli det största helgonet utan det ringaste och den ringa tjänaren. Han skriver: "Med mål menar jag det, för vars skull allting sker. Så t.ex. är jordbrukets mål att njuta av frukterna, byggenskapens mål är att få en bostad, köpenskapens mål är rikedom och för den som mödar sig i tävlingar är segerkransarna målet. Så är också målet för den högre livsformen att kallas Guds tjänare". Det högsta som vi kan kallas är att vara Guds tjänare, en ringa tjänare. Men vi skall använda samma iver som alla de som ägnar sig åt byggenskap, köpenskap och idrott. Ja, Jesus använder till och med bilden av den ohederlige förvaltaren. Med samma iver som de lägger ner på att sträva mot målet skall vi kristna sträva efter att bli mindre och mindre, för att Gud skall bli större och större. Ändå vet vi att vi inte kan nå ända fram. Vi kan alltid bli ytterligare lite mindre. Minst kan vi aldrig bli, för det har Jesus blivit. Han har tagit den sista platsen en gång för alla, säger Charles de Foucauld (1858-1916).

I våra kyrkor brukar vi se att folk dras så långt bak som möjligt. Det ligger i det kristna livets dynamik att man drar sig bakåt på något sätt och vill bli mindre. Men man kan aldrig bli minst. Den sista platsen är alltid upptagen. Det är vår fulla lycka att inse, att Jesus alltid är större och att han också alltid är mindre. I hans mysterium finns det mer än vi kan ta emot och smälta. Det finns oanade möjligheter att efterfölja honom. Därför kommer det alltid att uppstå nya slag av spiritualitet, nya sätt att efterfölja Jesus, nya ordensfamiljer och nya sammanslutningar.

Guds välvilja och Guds välbehag lyser alltid emot oss i Jesus. I honom har Gud gett sig åt oss, överlämnat sin sak och sitt rike åt oss. Han förväntar sig att vi svarar med samma mynt. Vi kan "läsa" frälsningsekonomin, hela Jesus-livet, utifrån följande grundschema: i sin välvilja har Gud gett sig åt oss för att vi också skall ge oss åt honom, för att det skall bli en ömsesidighet, en ömsesidig överlåtelse. Guds välvilja visar sig just i överlåtelsen åt oss i Jesus Kristus. Och vi försöker svara med samma mynt där vi lever. Den stora stötstenen och svårigheten är ofta att vi vill använda någon annans plats för att överlåta oss åt Gud. Vi vill vänta tills det har blivit på ett visst sätt. Men överlåtelsen är alltid en grundtanke i teologin och spiritualiteten. Också den kan återkomma i olika gestalter och förpackningar, i olika accenter. Vi behöver bara tänka på några klassiska former. Vi har den medeltida tyska mystikens *Gelassenheit*, Ignatius av Loyolas (1491-1556) *indifferentia* och den franska

skolans *résignation*. I grund och botten är det samma sak: att överlämna sig helt, att överlåta sig, men ofta är det präglad av en viss miljö och ett visst sätt att tänka. Därför gäller det för oss att hitta vårt sätt att överlåta oss. Det måste alltid ha sin rot i Jesu inre verklighet. Vi märker ganska snart att vi inte är i stånd att på eget bevåg och i egen kraft överlåta oss, utan vi behöver honom som är Ja och Amen (Upp 3:14). Vi kan bara uttala dessa ord och försöka likgestalta oss med dem. Men han är Ja och Amen till Fadern. Han bejakar helt Faderns välvilja.

Historien fortsätter och överlåtelsen åt Jesus måste följas upp och backas upp i Kyrkans Kristus-efterföljelse. Den kristologiska efterföljelsen måste också bli ecklesiologisk. Ja, vi kan säga att den också måste vara pneumatologisk och mariologisk. Kyrkan måste ständigt i nya situationer och omständigheter bejaka Guds välvilja som har blivit förkroppsligad i Jesus Kristus. Egentligen rymmer varje ögonblick en inbjudan till överlåtelse, en ny situation, ett nytt möte och en ny omständighet. Det vi kallar försyn är ett tilltal från Guds sida. Han säger att vi skall svara honom här och nu, sådana vi är och i den situation vi lever. Dialogen mellan himmel och jord får inte upphöra. Bebudelsen får på något sätt inte upphöra. Kyrkan lever i ett ständigt bebådelseklimat, präglad av "*fiat*", må det ske med mig som du har sagt.

Vi får alla delta i Jesu ord till Fadern: "Ja, Fader", så som vi ser bejakelsen i Maria och i helgonen. Den "stora bejakelsen" skall genljuda genom hela Kyrkans historia. I sin välvilja har Gud bejakat sin skapelse helt och fullt. Frälsningen innebär att Gud bryr sig om den, sysslar med den, vill rädda den och rena den. Men han vill alltså också ha ett svar. Frälsningen måste tas emot. Det är den accenten som är så typiskt katolsk. Om ingen tog emot Kristi frälsningsverk, skulle det vara något halvdant. Bejakelsen ser vi i Maria, Kyrkan och helgonen.

Vi är alla kallade att uttala ordet "Ja, Fader". Vårt liv går ut på att vara ett eko av "Ja, Fader", just där vi lever. Kristus har ju uttalat ordet en gång på ett ställföreträdande sätt på hela Kyrkans vägnar. Men sedan måste det få eka ut i hela Kyrkans rymd, "en för alla och alla för en". De tre musketörernas valspråk passar också bra här. En har för allas skull uttalat ordet "ja" och alla får sedan dela det, inte av egen kraft och på eget bevåg men genom nådens blodomlopp, genom strömmen av frälsning och nåd som väller fram: det levande vattnet. Vi alla, den katolska helheten, måste också bejaka. Den stora bejakelsen på olika plan och i olika tidsskeden och miljöer pågår genom hela historien. Gud väntar lika ivrigt på ordet "Ja, Fader", som han en gång väntade på Sonens "Ja, Fader" och Marias "*Fiat*". Det låter så enkelt och vackert, men i nästa ögonblick blir det nja eller kanske i morgon, eller när jag har sovit lite bättre. Minsta lilla sak kan komma emellan. Ibland är det, som Teresa av Avila säger, sorglustigt att se hur tröga själarna är. Men vi kan också se motsatsen. Inte minst i förföljelsetider kan man se hur människor som till synes har levt fjärran från Kyrkan och kanske levt i svår synd kan ställa sig upp och frimodigt bejaka den kristna tron.

Vi kan gå ännu ett steg längre och säga att vår bejakelse helt enkelt är att låta, att tillåta Sonen att säga sitt "Ja, Fader" i vårt ställe, i oss, inom oss. Hans ja är ju ett ställföreträdande ja. Hela hans frälsningsverk sammanfattas i detta "ja och amen" Ja, han är "ja och amen".

Adrienne von Speyr skriver: "Hans död är en ställföreträdande död för alla, och inom detta ställföreträdande har alla Guds barn, dvs. alla Faderns skapade varelser, sin plats. Ingen har mer än den andre gjort sig förtjänt av att detta ställföreträdande inriktas på honom. Men den som tillåter Herren att dö för honom, syndaren, han utför därmed ingen akt som är privat och bara sker mellan honom och Herren, utan han öppnar sig i stället för Gud och blir därigenom

användbar för Gud. Han tillåter Gud att ta honom i besittning, att använda honom för Sonens verk: att förena Guds kringstridda barn till ett”.